

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий інститут мистецтв
Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та
реставрації

“

Попенюк Ю.А.

ІКОНОПИС

Програма та методичні рекомендації

для здобувачів ОС «Бакалавр»

спеціальності 023«Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація»

Івано-Франківськ – 2024 р.

УДК 1234

Друкується за ухвалою Вченої ради Навчально-наукового інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 17 квітня 2024 р., протокол №5.

Рецензенти:

Кузенко П.Я., кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації.

Шпільчак В.А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дизайну і теорії мистецтва Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Попенюк Ю.А. Іконопис : програма та методичні рекомендації для здобувачів ОС «Бакалавр» спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація». Івано-Франківськ : Голіней О.В., 2024. 38 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
1.Програма навчальної дисципліни.....	6
2.Методичні рекомендації до проведення аудиторних занять та самостійної роботи	16
2.1 Змістовий модуль 1. Особливості техніки жовткової темпері.....	18
2.2 Змістовий модуль 2. Ікони намісного ряду іконостасу.....	22
2.3 Змістовий модуль 3. Особливості іконографії празникового та страсного циклу.....	25
2.4 Змістовий модуль 4.Сучасна українська ікона.....	28
2.5 Змістовий модуль 5. Житійна ікона.....	31
2.6 Змістовий модуль 6. Хатні ікони.....	34
Список використаної та рекомендованої літератури.....	36

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна "Іконопис" є вибірковою для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» освітньої програми «Образотворче мистецтво» та має на меті ознайомлення студентів з традиціями створення святих зображень в християнській та православній традиціях, орієнтована на розвиток мистецьких здібностей, творчого мислення та вмінь у галузі образотворчого мистецтва. Під час курсу студенти отримують можливість вивчити основні принципи іконопису, техніки та традиції, пов'язані з цією формою мистецтва. Дисципліна включає в себе вивчення історії іконопису, символіки та значення святих зображень, а також практичну роботу з використанням традиційних матеріалів і технік. Курс спрямований на розвиток мистецьких навичок, вміння розуміти духовний і символічний зміст ікон, а також на вдосконалення вмінь та навичок у створенні іконописних зображень. Вивчення іконопису дозволяє студентам поглибити своє розуміння мистецтва та культурного контексту релігійних традицій.

Навчальна дисципліна «Іконопис» викладається студентам протягом шести семестрів : на другому, третьому та четвертому курсах. Обсяг дисципліни: 42 кредитів ЄКТС, 1260 год. Програма навчальної дисципліни складається з лекційних, практичних занять, а також самостійної роботи студентів.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Іконопис» є отримання студентами теоретичних і практичних навичок у створенні творів сакрального мистецтва, зокрема іконопису, підготовки фахівця з високим рівнем іконописної майстерності, творчого мислення та креативності.

Основними цілями вивчення дисципліни є:

- вивчити особливості техніки та технології темперного, акрилового та олійного малярства, які використовуються іконописі;
- засвоїти особливості технічного виконання і властивості різних іконописних матеріалів;

- навчити студентів орієнтуватися в царині сакрального мистецтва, користуватися виражальними засобами та стилістичною мовою іконопису, втілювати набуті навички у творчих іконописних роботах та іншій мистецькій діяльності.

Програмні компетентності та результати навчання

Програмні компетентності

ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ФК 1. Здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності створення цілісного продукту предметно просторового та візуального середовища.

ФК 5. Здатність генерувати авторські інноваційні пошуки в практику сучасного мистецтва.

ФК 9. Здатність використовувати професійні знання у практичній та мистецтвознавчій діяльності.

Програмні результати навчання

ПРН 1. Застосовувати комплексний художній підхід для створення цілісного образу.

ПРН 2. Виявляти сучасні знання і розуміння предметної галузі та сфери професійної діяльності, застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях.

ПРН 6. Застосовувати знання з композиції, розробляти формальні площинні, об'ємні та просторові композиційні рішення і виконувати їх у відповідних техніках та матеріалах.

ПРН 7. Відображати морфологічні, стильові та кольоро-фактурні властивості об'єктів образотворчого мистецтва, та використовувати існуючі методики реставрації творів мистецтва в практичній діяльності за фахом.

ПРН 8. Аналізувати, стилізувати, інтерпретувати та трансформувати об'єкти (як джерела творчого натхнення) для розроблення композиційних рішень; аналізувати принципи морфології об'єктів живої природи, культурно-мистецької спадщини і застосовувати результати аналізу при формуванні концепції твору та побудові художнього образу.

ПРН 15. Володіти фаховою термінологією, теорією і методикою образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації мистецьких творів.

Навчальна дисципліна «Іконопис» пов'язана з іншими фаховими навчальними дисциплінами, які викладаються в інституті, зокрема «Рисунок», «Живопис», «Техніка і технологія реставрації станкового живопису».

Семестровий (підсумковий) контроль з дисципліни «Іконопис» проводиться у формі (заліку – 3 і 5 семестри, екзамену – 4, 6, 7 і 8 семестри). Навчання оцінюється за 100 - бальною шкалою.

1.ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1 Структура навчальної дисципліни

II курс III семестр (Залік).

Тематика курсу			
Тема	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
2.1 Змістовий модуль 1. Особливості техніки жовткової темпері.			
Тема 1. Лекція. Короткий огляд історії виникнення та розвитку ікономалярства. Особливості техніки жовткової темпері.	2		
Тема 2. Практична робота. Копія лику української ікони 14-16 століття візантійського стилю. <i>Формат</i> : 30 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.		30	50
Тема 3. Практична робота. Творча робота «Спас Нерукотворний» або «Ангел охоронець». <i>Формат</i> : 30 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.		30	40
Тема 4. Практична робота. Копія народної ікони на склі Гуцульщини та Покуття.		13	60

<p><i>Формат</i> : 40 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : скло, туш, акрил.</p>			
---	--	--	--

2 курс IV семестр. (Екзамен).

Тематика курсу			
Тема	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
2.2 Змістовий модуль 2. Ікони намісного ряду іконостасу.			
Тема 5. Лекція. Структура та формування українського іконостасу. Характеристика ікон намісного ряду.	2		
Тема 6. Практична робота. Копія ікони візантійського стилю з намісного ряду іконостасу. <i>Формат</i> : 40 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.		50	80
Тема 7. Практична робота. Творча ікона з одно- або двофігурною композицією «Богородиця Одигітрія», «Христос Пантократор», «Святий Миколай», тощо.		38	100

<p><i>Формат</i> : 40 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.</p>			
--	--	--	--

3 курс V семестр. (Залік).

Тематика курсу			
Тема	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
2.3 Змістовий модуль 3. Особливості іконографії празникового та страсного циклу.			
Тема 8. Лекція. Іконографічні особливості сюжетів празникового та страсного циклу іконостасу.	2		
Тема 9. Практична робота. Копія ікони з складною багатофігурною композицією з празникового чи страсного циклу . <i>Формат</i> : 40 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.		30	60
Тема 10. Практична робота. Творча ікона з дво- або трифігурною композицією з празникового циклу.		28	60

<p><i>Формат</i> : 40 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, темпера, акрил.</p>			
--	--	--	--

3 курс VI семестр. (Екзамен).

Тематика курсу			
Тема	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
2.4 Змістовий модуль 4. Сучасна українська ікона.			
Тема 11. Лекція. Сучасна українська ікона.	2		
Тема 12. Практична робота Копія української середньовічної ікони типу „Розп’яття”, „Вигнання з раю”, „Зняття з хреста” та ін. з оголеною фігурою. <i>Формат</i> : 50 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, темпера, акрил.		30	60
Тема 13. Творча робота. Іконографічна інтерпретація оголеної фігури. <i>Формат та розмір</i> : за вибором студента.		28	60

4 курс VII семестр. (Екзамен).

Тематика курсу

Тема	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
2.5 Змістовий модуль 5. Житійна ікона.			
Тема 14. Лекція. Українські житійні ікони XIV- XVI століть.	2		
Тема 15. Практична робота. Копія української житійної ікони XIV- XVI століть. <i>Формат</i> : 60 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.		53	110
Тема 16. Практична робота. Творча житійна ікона вибраного святого традиційно шанованого в Україні. <i>Формат</i> : 60 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : за вибором студента.		50	100

4 курс VIII семестр. (Екзамен).

Тематика курсу			
Тема	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
2.6 Змістовий модуль 6. Хатні ікони.			

Тема 17. Лекція. Характеристика хатніх ікон для домашнього іконостасу.	2		
Тема 18. Практична робота. Створити композицію з хатніх ікон (Богородиці, Ісуса Христа, Святих заступників) для домашнього іконостасу. <i>Формат та розмір</i> : за вибором студента.		58	120

1.2 Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Короткий огляд історії виникнення та розвитку ікономалярства. Особливості техніки жовткової темпері.	2
2	Структура та формування українського іконостасу. Характеристика ікон намісного ряду.	2
3	Іконографічні особливості сюжетів празникового та страсного циклу іконостасу.	2
4	Сучасна українська ікона.	2
5	Українські житійні ікони XIV- XVI століть.	2
6	Характеристика хатніх ікон для домашнього іконостасу.	2
	Разом	12

1.3 Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<p>Копія лику української ікони 14-16 століття візантійського стилю.</p> <p><i>Формат</i> : 30 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.</p>	30
2	<p>Творча робота «Спас Нерукотворний» або «Ангел охоронець».</p> <p><i>Формат</i> : 30 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.</p>	30
3	<p>Копія народної ікони на склі Гуцульщини та Покуття.</p> <p><i>Формат</i> : 40 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : скло, туш, акрил.</p>	13
4	<p>Копія ікони візантійського стилю з намісного ряду іконостасу.</p> <p><i>Формат</i> : 40 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.</p>	50
5	<p>Творча ікона з одно- або двофігурною композицією «Богородиця Одигітрія», «Христос Пантократор», «Святий Миколай», тощо.</p> <p><i>Формат</i> : 40 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.</p>	38

6	Копія ікони з складною багатофігурною композицією з празникового чи страсного циклу . <i>Формат</i> : 40 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.	30
7	Творча ікона з дво- або трифігурною композицією з празникового циклу. <i>Формат</i> : 40 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, темпера, акрил.	28
8	Копія української середньовічної ікони типу „Розп’яття”, „Вигнання з раю”, „Зняття з хреста” та ін. з оголеною фігурою. <i>Формат</i> : 50 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, темпера, акрил.	30
9	Творча робота. Іконографічна інтерпретація оголеної фігури. <i>Формат та розмір</i> : за вибором студента.	28
10	Копія української житійної ікони XIV- XVI століть. <i>Формат</i> : 60 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.	53
11	Творча житійна ікона вибраного святого традиційно шанованого в Україні. <i>Формат</i> : 60 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : за вибором студента.	50
12	Створити композицію з хатніх ікон (Богородиці, Ісуса Христа, Святих заступників) для домашнього іконостасу.	58

	<i>Формат та розмір</i> : за вибором студента.	
--	--	--

1.4 Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Практична робота. Копія лику української ікони 14-16 століття візантійського стилю. <i>Формат</i> : 30 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.	50
2	Практична робота. Творча робота «Спас Нерукотворний» або «Ангел охоронець». <i>Формат</i> : 30 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.	40
3	Практична робота. Копія народної ікони на склі Гуцульщини та Покуття. <i>Формат</i> : 40 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : скло, туш, акрил.	60
4	Практична робота. Копія ікони візантійського стилю з намісного ряду іконостасу. <i>Формат</i> : 40 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.	80
5	Практична робота. Творча ікона з одно- або двофігурною композицією «Богородиця Одигітрія», «Христос Пантократор», «Святий Миколай», тощо.	100

	<i>Формат</i> : 40 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.	
6	Практична робота. Копія ікони з складною багатофігурною композицією з празникового чи страсного циклу . <i>Формат</i> : 40 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.	60
7	Практична робота. Творча ікона з дво- або трифігурною композицією з празникового циклу. <i>Формат</i> : 40 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, темпера, акрил.	60
8	Практична робота Копія української середньовічної ікони типу „Розп’яття”, „Вигнання з раю”, „Зняття з хреста” та ін. з оголеною фігурою. <i>Формат</i> : 50 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, темпера, акрил.	60
9	Творча робота. Іконографічна інтерпретація оголеної фігури. <i>Формат та розмір</i> : за вибором студента.	60
10	Практична робота. Копія української житійної ікони XIV- XVI століть. <i>Формат</i> : 60 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : дошка, левкас, жовткова темпера.	110

11	<p>Практична робота. Творча житійна ікона вибраного святого традиційно шанованого в Україні.</p> <p><i>Формат</i> : 60 см по більшій стороні; <i>матеріали</i> : за вибором студента.</p>	100
12	<p>Практична робота. Створити композицію з хатніх ікон (Богородиці, Ісуса Христа, Святих заступників) для домашнього іконостасу.</p> <p><i>Формат та розмір</i> : за вибором студента.</p>	120
	Разом	852

2.МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ АУДИТОРНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.

2.1 Змістовий модуль 1. Особливості техніки жовткової темperi.

Короткий зміст лекційного курсу.

Тема 1. Короткий огляд історії виникнення та розвитку ікономалярства. Особливості техніки жовткової темperi.

Іконопис - це мистецтво створення ікон - святих зображень, які мають велике духовне значення для віруючих. Його історія налічує тисячоліття і пройшла через різні етапи розвитку.

1.Раннє християнство (I-VII століття): початок іконопису пов'язаний з періодом раннього християнства. Найбільш ранні ікони зображували християнських святих та біблійні сюжети. Завдяки розповсюдженню християнства і виникненню імперії Візантії, іконопис став важливою частиною християнського мистецтва.

2.Візантійська імперія (V - XV століття): візантійська традиція іконопису досягла свого піку в середньовіччі, зокрема під час імператора Юстиніана та його наступників. Стель візантійського іконопису відзначався символізмом, строгою композицією та виразною духовною значущістю.

3.Іконоборчі протиріччя (VIII - IX століття): в середині VIII століття відбулися іконоборчі суперечки, коли частина церковних вождів та імператорів відкидала використання ікон в релігійних обрядах. Цей період призвів до руйнування ікон та призвело до розколу в Церкві.

4.Східнохристиянський та західнохристиянський іконопис (X - XV століття): з часом іконопис розповсюджувався і приймав різні форми в східних та західних християнських традиціях. Відзначалися відмінності в стилях, техніках та використанні символів.

5.Ренесанс (XIV- XVII століття): у ренесансну епоху іконопис залишався важливою частиною мистецтва, але зазнав впливу нових стилів та підходів. З'явилися нові ідеї щодо перспективи, світлових ефектів та індивідуалізму.

6.Сучасний іконопис : іконопис залишається живим мистецтвом у сучасному світі. Майстри іконопису використовують традиційні техніки та символіку, а також поєднують їх з інноваційними підходами.

Іконопис не лише відображає духовність та релігійні переконання, але й є важливою частиною культурної та мистецької спадщини світу.

Особливості техніки жовткової темпері. Жовткова техніка іконопису є одним з традиційних методів написання ікон, особливо поширеним в православній та християнській художній традиції. Основні особливості цієї техніки полягають у використанні яєчного жовтка як сполучної речовини та пігментів для отримання однорідної фарби для живописного зображення.

Фарби, приготовлені за допомогою жовткової емульсії, відзначаються високою стійкістю та довговічністю. Це дозволяє іконам, створеним за допомогою цієї техніки, зберігати свою яскравість та красу протягом багатьох років. Жовткова техніка дозволяє майстрам досягати високої деталізації та контрастності в іконописі. Вона надає можливість митцям створювати складні деталі, які характерні для ікон, а також виразно виділяти контури та деталі зображень.

Жовткова темпера дозволяє майстрам використовувати різні відтінки та кольори, створюючи багаточарові ефекти та глибину в образах. Ікони, створені за допомогою жовткової техніки, мають велике духовне значення для вірян. Кожен колір та деталь має свою символіку та відображає духовність та віру християн. Жовткова техніка іконопису є однією з найбільш традиційних та збережених форм мистецтва, яка передається від покоління до покоління і має велике значення для культурної спадщини. Ці особливості роблять жовткову техніку іконопису важливою та цінною складовою християнського мистецтва.

Методичні рекомендації до практичних занять.

Тема 2. Практична робота. Копія лику української ікони 14-16 століття візантійського стилю.

Формат : 30 см по більшій стороні; *матеріали* : дошка, левкас, жовткова темпера.

Поетапність виконання роботи.

1. Опрацювання ілюстративного матеріалу.
2. Підготовка основи для ікони : проклейка дошки та ґрунтування левкасом, шліфування.
3. Виготовлення рисунку обраної ікони для копіювання.
4. Перенесення рисунку лику святого на дошку.
5. Наведення контуру зображення.
6. Заливання кольорових площин.
7. Поетапне опрацювання деталей.
8. Моделювання лику та нанесення оживок.

Тема 3. Практична робота. Творча робота «Спас Нерукотворний» або «Ангел охоронець».

Формат : 30 см по більшій стороні; *матеріали* : дошка, левкас, жовткова темпера.

Поетапність виконання роботи.

1. Вибір іконографічного сюжету для творчої роботи.
2. Ескізування. Пошук композиції.
3. Пошук композиції в кольорі.
4. Виготовлення картону – рисунку іконографічного сюжету в натуральну величину.
5. Підготовка основи для ікони : проклейка дошки та ґрунтування левкасом, шліфування.

6. Перенесення рисунку іконописного сюжету на дошку.
7. Золочення тла та німбів ікони.
8. Наведення контуру зображення.
9. Заливання кольорових площин.
10. Поетапне опрацювання деталей.
11. Моделювання ликів святих та частин тіла, одягу та ін..

Тема 4. Практична робота. Копія народної ікони на склі Гуцульщини та Покуття.

Формат: 40 см по більшій стороні; *матеріали:* скло, туш, акрил.

Поетапність виконання роботи.

1. Вибір іконографічного сюжету.
2. Виготовлення картону – рисунку ікони в натуральну величину.
3. Підготовка основи – обезжирення скла.
4. Нанесення чорного контуру сюжету (дзеркального рисунку) на скло за допомогою туші.
5. Наведення кольорової графіки за допомогою акрилу.
6. Перекривання кольорових площин.
7. Декорування ікони поталю.

Методичні рекомендації до самостійної роботи.

Практична робота. Копія лику української ікони 14-16 століття візантійського стилю.

Завдання :

1. Опрацювати рекомендовану літературу.
2. Переглянути інтернет-джерела, зібрати інформацію про ікони в українському сакральному мистецтві XIV-XVI ст.
3. Підготувати презентацію на задану тему.

Практична робота. Творча робота «Спас Нерукотворний» або «Ангел охоронець».

Завдання :

1. Переглянути інтернет-джерела, зібрати інформацію про іконографічні сюжети «Спас Нерукотворний» та «Ангел охоронець» в українському сакральному мистецтві.

2. Написати реферат на тему : «Особливості іконографії та богословський контекст сюжету «Спас Нерукотворний».

Практична робота. Копія народної ікони на склі Гуцульщини та Покуття.

Завдання :

1. Проаналізувати рекомендовану літературу.

2. Опрацювати інтернет-ресурси на задану тему.

3. Підготувати презентацію на тему : «Західноукраїнська ікона на склі».

2.2 Змістовий модуль 2. Ікони намісного ряду іконостасу.

Короткий зміст лекційного курсу.

Тема 5. Особливості ікон намісного ряду іконостасу.

Іконостас - це перегородка у храмі, що підтримує ікони та розміщується перед алтарем і розділяє простір храму на дві частини: на святиню і на нартекс (прохідну частину храму для віруючих). Це один із найважливіших елементів оформлення храму, який має значення не лише декоративне, а й духовне. Перший ярус іконостасу – намісний, має дві незмінні, або намісні ікони: праворуч від царських врат — Христа, ліворуч - Богородиці. На самих царських вратах, за традицією, має бути зображене Благовіщення, оскільки через цю подію - прихід Христа на землю - нам відкрилися двері до неба. На царських вратах розміщують також у круглих медальйонах ікони чотирьох Євангелістів. Вони залишили нам Євангелія, у яких описано вчення і діяння Христа, що відкривають нам дорогу до Господа.

Центральні врата в іконостасі названо царськими, бо Христос є «Цар над царями» (Од. 17:14). Священнослужителі входять через них лише тоді, коли в богослуженнях представляють нам Христа: виносячи Євангеліє, Чесні Дари або виголошуючи Боже слово.

Поруч із намісними іконами розташовані дияконські двері, на яких зображені чини служіння, диякони або ангели. Традиційно, один із дияконів — завжди св. первомученик Стефан, а другий - або св. Лаврентій, або св. Роман Солодкоспівець. Якщо ж зображено ангелів, то - св. архистратига Михаїла та іншого ангела. Остання ікона праворуч на іконостасі це - ікона празника чи святого, в честь якого посвячено храм, а ліворуч - св. Миколай, який є покровителем цілої візантійської Церкви. Коли храм посвячено св. Миколаєві, якомусь празникові, св.Софії тощо, тоді остання ікона праворуч – св.Йоан Предтеча.

Методичні рекомендації до практичних занять.

Тема 6. Практична робота. Копія ікони візантійського стилю з намісного ряду іконостасу.

Формат : 40 см по більшій стороні; матеріали : дошка, левкас, жовткова темпера.

Поетапність виконання роботи.

1. Опрацювання ілюстративного матеріалу.
2. Підготовка основи для ікони : проклейка дошки та ґрунтування левкасом, шліфування.
3. Виготовлення рисунку обраної ікони для копіювання.
4. Перенесення рисунку іконографічного сюжету на дошку.
5. Наведення контуру зображення.
6. Заливання кольорових площин.
7. Поетапне опрацювання деталей.

8. Моделювання лику та одягу святого.
9. Нанесення оживок.

Тема 7. Практична робота. Творча ікона з одно- або двофігурною композицією «Богородиця Одигітрія», «Христос Пантократор», «Святий Миколай», тощо.

Формат : 40 см по більшій стороні; *матеріали* : дошка, левкас, жовткова темпера.

Поетапність виконання роботи.

1. Вибір іконографічного сюжету для авторської інтерпретації.
2. Ескізування. Пошук композиції.
3. Пошук композиції в кольорі.
4. Виготовлення картону – рисунку іконографічного сюжету в натуральну величину.
5. Підготовка основи для ікони.
6. Перенесення рисунку іконописного сюжету на основу.
7. Наведення контуру зображення.
8. Перекривання кольорових площин.
9. Поетапне опрацювання деталей.
10. Моделювання ликів святих та частин тіла, одягу та ін..

Методичні рекомендації до самостійної роботи.

Практична робота. Копія ікони візантійського стилю з намісного ряду іконостасу.

Завдання:

1. Підготувати реферат на тему : «Особливості ікон намісного ряду іконостасу».

2. Виконати презентацію на тему : «Іконографічні типи Богородичних і Господніх зображень».

Практична робота. Творча ікона з одно- або двофігурною композицією «Богородиця Одигітрія», «Христос Пантократор», «Святий Миколай», тощо.

Завдання :

1. Ознайомитися з творчістю сучасних художників іконописців.
2. Зібрати ілюстративний матеріал.
3. Виконати ряд ескізів на обрану тему.

2.3 Змістовий модуль 3. Особливості іконографії празникового та страсного циклу.

Короткий зміст лекційного курсу.

Тема 8. Лекція. Іконографічні особливості сюжетів празникового та страсного циклу іконостасу.

Іконостас (іконостав, грец. - образ і місце) – перегородка, що підтримує ікони у храмі східного (візантійського) обряду, яка відокремлює вівтар від центральної частини церкви – нави з віруючими. Іконостас характерний для Східного обряду. Іконостас як архітектурно-образна система у церквах України склався не одразу. Відомо, що у ранньохристиянському періоді вівтар відмежовувався від віруючих тільки простою перегородкою.

Іконостаси в храмах Київської Русі – встановлення ікон на тяглах – горизонтальних лиштвах. Перші іконостаси низенькі – іконостас у церкві Софії Київської, у Кирилівському монастирі у Києві. Фрагменти найдавніших іконостасів церков України збереглися з кінця XV-XVI ст. – Винники біля Жовкви, Радуж, Домажир.

Вже з XVI ст. Іконостас складався з 3-4 рядів ікон без рам, встановлених на горизонтальних траверсах, конструкція яких виводилася з тябел.

Перші повністю збережені українські іконостаси датуються лише початком XVII століття (П'ятницький та Успенський іконостаси у Львові, іконостас церкви Преображення в Любліні, Святодухівський іконостас в Рогатині).

Структура найдавніших українських іконостасів. У XIV столітті складався з намісного ряду, празникового ряду і ряду Моління. Наприкінці XVI століття на Україні було сформовано чотирирядовий іконостас з пророчим рядом, якій ліг в основу українського високого іконостаса.

У центрі празникового ряду розміщувалась ікона Тайної Вечері. здебільшого празникові ікони розташовувались згідно з літургійним календарем. Літургійний рік розпочинається у вересні, тому першим йшло свято Різдва Богородиці, а останнім — Успіння, оскільки його відзначали в серпні, останньому місяці літургійного року.

До традиційного українського празникового ряду належать такі сюжети: Різдво Пресвятої Богородиці, Введення в Храм Пресвятої Богородиці, Різдво Господнє, Богоявлення (Хрещення в Йордані), Стрітєння Господнє, Благовіщення Пресвятої Богородиці, В'їзд до Єрусалиму, Зішестя в Ад, Вознесіння Господнє, Зіслання Святого Духа, Преображення Господнє, Успіння Пресвятої Богородиці. Подекуди у розширених версіях празникових рядів українських іконостасів ще зустрічаються такі сцени, як Покров Пресвятої Богородиці, Воздвиження Чесного Хреста, Старозавітня Трійця, Воскресіння Лазаря.

Методичні рекомендації до практичних занять.

Тема 9. Практична робота. Копія ікони з складною багатофігурною композицією з празникового чи страсного циклу .

Формат: 40 см по більшій стороні; *матеріали:* дошка, левкас, жовткова темпера.

Поетапність виконання роботи.

1. Опрацювання ілюстративного матеріалу.
2. Підготовка основи для ікони : проклейка дошки та ґрунтування левкасом, шліфування.
3. Виготовлення рисунку обраної ікони для копіювання.
4. Перенесення рисунку іконографічного сюжету на дошку.
5. Наведення контуру зображення.
6. Заливання кольорових площин.
7. Поетапне опрацювання деталей.
8. Моделювання ликів та одягу святих, іконоисного стафажу.
9. Нанесення висвітлення та оживок.

Тема 10. Практична робота. Творча ікона з дво- або трифігурною композицією з празникового циклу.

Формат : 40 см по більшій стороні; *матеріали :* дошка, левкас, темпера, акрил.

Поетапність виконання роботи.

1. Вибір іконографічного сюжету для авторської інтерпретації.
2. Ескізування. Пошук композиції.
3. Пошук композиції в кольорі.
4. Виготовлення картону – рисунку іконографічного сюжету в натуральну величину.
5. Підготовка основи для ікони.
6. Перенесення рисунку іконописного сюжету на основу.
7. Наведення контуру зображення.
8. Перекривання кольорових площин.

9. Поетапне опрацювання деталей.
10. Моделювання ликів святих та частин тіла, одягу та ін..

Методичні рекомендації до самостійної роботи.

Практична робота. Копія ікони з складною багатофігурною композицією з празникового чи страсного циклу.

Завдання:

1. Підготувати реферат на тему : «Іконографія сюжетів празникового та страсного циклу іконостасу».
2. Виконати презентацію на тему : «Іконографічні особливості основних празників літургійного року».

Практична робота. Творча ікона з дво- або трифігурною композицією з празникового циклу.

Завдання :

1. Ознайомитися з творчістю сучасних художників іконописців.
2. Зібрати ілюстративний матеріал.
3. Виконати ряд ескізів на обрану тему.

2.4 Змістовий модуль 4.Сучасна українська ікона

Короткий зміст лекційного курсу.

Тема 11. Сучасна українська ікона.

Активний розвиток сакрального мистецтва в Україні. Два мистецькі осередки: кафедра сакрального мистецтва Львівської національної академії мистецтв, заснована у 1995 році професором Романом Василюком та клас храмового малярства Миколи Стороженка при Національній академії образотворчого мистецтва та архітектури.

Широта мистецького кругозору, багатоплановість осмислення та образного втілення теми у творчості Миколи Стороженка. Майстерне володіння технічними засобами, досконале знання їхніх технологічних особливостей у монументальному живописі творчої майстерні М.Стороженка.

Створення та розвиток Української спілки іконописців. Організація виставок та міжнародних пленерів, відкриття Галереї сучасного сакрального мистецтва Iconart у Львові.

Традиційні та новаторські мотиви в іконописних творах Галичини кінця ХХ- початку ХХІ століття. Розвиток іконопису у контексті модерністських традицій. Новаторство в іконописі – надзвичайно важливий критерій. Індивідуалізація художньої мови та образна структура творів у творчості іконописців Галичини : Р. Василика, С. Владики, Д. Гордіци, І. Зілінко, І. Крип'якевич-Димид, К. Маркович, Л. Медвідь, У. Томкевич, Л. Яцків та ін..

Мотиви та образи «народної ікони» в іконописних інтерпретаціях. Спрощено-наївне трактування сакральних образів і сюжетів у творчості художників: Т. Думан, Р. Зілінко, Б. Івашківа, О. Лозинського, У. Нищук, Л. Скопа та ін..

Іконописна традиція та нецерковна репрезентація ікони. Сакральні твори, які не є предметами культу, а розглядаються як твори мистецтва. Запозичення з модерністичних практик нетипових для канонічного іконопису методів і прийомів. Творчість М. Бідняка, А. Винничок, І. Демчук, М. Кристопчака, Х. Максимович, О. Мельничук, Н. Сацик Л. Яцків та ін..

Методичні рекомендації до практичних занять.

Тема 12. Практична робота Копія української середньовічної ікони типу „Розп'яття”, „Вигнання з раю”, „Зняття з хреста” та ін. з оголеною фігурою.

Формат: 50 см по більшій стороні; *матеріали:* дошка, левкас, темпера, акрил.

Поетапність виконання роботи.

1. Опрацювання ілюстративного матеріалу.
2. Підготовка основи для ікони : проклейка дошки та ґрунтування левкасом, шліфування.
3. Виготовлення рисунку обраної ікони для копіювання.
4. Перенесення рисунку іконографічного сюжету на дошку.
5. Наведення контуру зображення.
6. Золочення тла ікони та німбів святих.
7. Заливання кольорових площин.
8. Поетапне опрацювання деталей.
9. Моделювання ликів та одягу святих, іконописного стафажу.
10. Нанесення висвітлення та оживок.

Тема 13. Творча робота. Іконографічна інтерпретація оголеної фігури.

Формат та розмір : за вибором студента.

Поетапність виконання роботи.

1. Вибір іконографічного сюжету для авторської інтерпретації.
2. Ескізування. Пошук композиції.
3. Пошук композиції в кольорі.
4. Виготовлення картону – рисунку іконографічного сюжету в натуральну величину.
5. Підготовка основи для ікони.
6. Перенесення рисунку іконописного сюжету на основу.
7. Наведення контуру зображення.
8. Перекривання кольорових площин.
9. Поетапне опрацювання деталей.

Методичні рекомендації до самостійної роботи.

Практична робота. Копія української середньовічної ікони типу „Розп’яття”, „Вигнання з раю”, „Зняття з хреста” та ін. з оголеною фігурою.

Завдання:

1. Підготувати реферат на тему : «Сучасна українська ікона».
2. Виконати презентацію на тему : «Іконографічні особливості сакральних сюжетів „Розп’яття”, „Вигнання з раю”, „Зняття з хреста” та ін. з оголеною фігурою».

Творча робота. Іконографічна інтерпретація оголеної фігури.

Завдання :

1. Ознайомитися з творчістю сучасних художників іконописців.
2. Зібрати ілюстративний матеріал з іконами, сюжет яких зображує оголену фігуру.
3. Виконати ряд ескізів на обрану тему.

2.5 Змістовий модуль 5. Житійна ікона.

Короткий зміст лекційного курсу.

Тема 14. Українські житійні ікони XIV- XVI століть.

Агіографія - це галузь християнської теології та культурології, яка вивчає життя та діяльність святих. Термін походить від грецького "ἅγιος" (hagios), що означає "святий", і "γράφειν" (graphein), що означає "писати". Агіографія займається збиранням, дослідженням, аналізом та інтерпретацією життєписів святих, а також їхніми культовими традиціями та образами.

Ця дисципліна вивчає різноманітні аспекти життя святих, включаючи їхні діяння, мучеництво (якщо є), місце та час життя, місійну діяльність, чудеса, а також вплив їхньої святості на сучасність. Агіографія є важливою галуззю для християнської традиції, оскільки святі вважаються прикладами віри та благочестя, а їхні життєписи надихають вірян на піднесення духовності та служіння ближньому.

Житійні ікони, також відомі як "іконостас життя" або "житійка", є особливим типом ікон, які відображають події з життя Ісуса Христа, Богородиці та інших святих. Житійні ікони представляють різні епізоди та події з біблійних або апокрифічних оповідань. Житійна ікона складається з середника, зображення постаті або півпостаті в центрі на невеличких клеймах на полях, обабіч чи навколо середника, які присвячені головним подіям з життя святого. До нас дійшли українські житійні ікони з початку XIV ст., наприклад Святий Миколай з житієм (ікона вивезена з Києва до урочища Київці в Москві); Великомучениця Параскева з житієм (Польща НМК).

Методичні рекомендації до практичних занять.

Тема 15. Практична робота. Копія української житійної ікони XIV-XVI століть.

Формат: 60 см по більшій стороні; *матеріали:* дошка, левкас, жовткова темпера.

Поетапність виконання роботи.

1. Опрацювання ілюстративного матеріалу.
2. Підготовка основи для ікони : проклейка дошки та ґрунтування левкасом, шліфування.
3. Виготовлення рисунку обраної ікони для копіювання.
4. Перенесення рисунку іконографічного сюжету на дошку.
5. Наведення контуру зображення.

6. Золочення тла та німбів ікони.
7. Заливання кольорових площин.
8. Поетапне опрацювання деталей.
9. Моделювання ликів та одягу святих, іконописного стафажу.
10. Нанесення висвітлення та оживок.

Тема 16. Практична робота. Творча житійна ікона вибраного святого традиційно шанованого в Україні.

Формат : 60 см по більшій стороні; *матеріали* : за вибором студента.

Поетапність виконання роботи.

1. Вибір іконографічного сюжету для авторської інтерпретації.
2. Ескізування. Пошук композиції.
3. Пошук композиції в кольорі.
4. Виготовлення картону – рисунку іконографічного сюжету в натуральну величину.
5. Підготовка основи для ікони.
6. Перенесення рисунку іконописного сюжету на основу.
7. Наведення контуру зображення.
8. Перекривання кольорових площин.
9. Поетапне опрацювання деталей.
10. Моделювання ликів святих та частин тіла, одягу та ін..

Методичні рекомендації до самостійної роботи.

Практична робота. Копія української житійної ікони XIV- XVI століть.

Завдання:

1. Підготувати реферат на тему : «Українські житійні ікони XIV- XVI століть».
2. Виконати презентацію на тему : «Іконографічні особливості українських житійних ікон».

Практична робота. Творча житійна ікона вибраного святого традиційно шанованого в Україні.

Завдання :

1. Ознайомитися з творчістю сучасних художників іконописців, які зверталися до житійної ікони.
2. Зібрати ілюстративний матеріал.
3. Виконати ряд ескізів на обрану тему.

2.6 Змістовий модуль 6. Хатні ікони.

Короткий зміст лекційного курсу.

Тема 17. Характеристика хатніх ікон для домашнього іконостасу.

Хатні ікони для домашнього іконостасу є важливою складовою православного дому, вони відображають духовність та віру сім'ї. Хатні ікони можуть представляти різних святих, події з Життя Ісуса Христа, образи Богородиці та інші духовні теми. Зазвичай хатні ікони мають невеликі розміри, що дозволяє їх легко розміщувати вдома. Вони можуть бути квадратні, прямокутні або круглі, залежно від вибору власників та місця, де їх планується розмістити.

Символіка і значення: Кожна ікона має свою власну символіку та духовне значення. Наприклад, ікони святого, який є покровителем домогосподарства або захисником від певних небезпек, можуть бути розміщені біля входу в будинок. Ікона Христа або Богородиці може розміщуватися в центрі іконостасу, як символ віри та духовного об'єднання родини.

Хатні ікони є не лише предметом духовної практики, але й важливим елементом домашнього інтер'єру, який надає особливу атмосферу та сприяє духовному зростанню родини.

Великомучениця Параскева з житієм (Польща НМК).

Методичні рекомендації до практичних занять.

Тема 18. Практична робота. Створити композицію з хатніх ікон (Богородиці, Ісуса Христа, Святих заступників) для домашнього іконостасу.

Формат та розмір : за вибором студента.

Поетапність виконання роботи.

1. Опрацювання ілюстративного матеріалу.
2. Підготовка основи для ікони : проклейка дошки та ґрунтування левкасом, шліфування.
3. Виготовлення рисунку обраної ікони для копіювання.
4. Перенесення рисунку іконографічного сюжету на дошку.
5. Наведення контуру зображення.
6. Золочення тла та німбів ікони.
7. Заливання кольорових площин.
8. Поетапне опрацювання деталей.
9. Моделювання ликів та одягу святих, іконописного стафажу.
10. Нанесення висвітлення та оживок.

Методичні рекомендації до самостійної роботи.

Практична робота. Створити композицію з хатніх ікон (Богородиці, Ісуса Христа, Святих заступників) для домашнього іконостасу.

Завдання:

1. Підготувати реферат на тему : «Характеристика хатніх ікон для домашнього іконостасу».
2. Виконати презентацію на тему : «Іконографічні особливості українських хатніх ікон».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Александрович В. Західноукраїнські малярі XVI століття. Львів, 2000. 310 с.
2. Бендюк М. 150 святинь Великої Волині / М. Бендюк, В. Луц, О. Харват. Рівне : ВД«Укрпол», 2011. 223 с.
3. Богомолець, О. В. (2021). Іконопис: барокова ментальність українців. <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/18076/1/Bogomolets.pdf>
4. Гелитович М. Ікони Старосамбірщини XIV– XVI століть зі збірки Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького. Львів : Свічадо, 2010. 240 с.
5. Димитрій (Ярема), Патріарх. Іконопис Західної України XVI – поч. XVII ст. наук. ред. М. Гелитович ; упоряд. К. Маркович. Львів : Друкарські куншти, 2017. 595, (1) с. : іл.
6. Жолтовський П.М. Український живопис XVII – XVIII ст. К.: Наук. думка, 1978. 327 с., іл.
7. Жолтовський П.М. Художнє життя на Україні XVI – XVIII ст. К.: Наук. думка, 1983. – 179 с., іл.
8. Іванчо І. Ікона та літургія./ Пер. з угорськ. о. Л. Пушкаш. Іванчо Іштван. Львів: Свічадо, 2009. 500с.
9. Катрій Юліан. Пізнай свій обряд. Львів: Свічадо, 2004. 471 с.
10. Комарницький, А. С. "ІКОНОПИС ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА (КІН. ХІ–СЕРЕДИНИ ХІV СТ.): СИНТЕЗ УНІВЕРСАЛЬНОГО І НАЦІОНАЛЬНОГО." Мистецтво України в контексті інтеграції з художньою культурою Заходу (до 40–річного ювілею кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації ПНУ): збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 19-20 жовтня 2023 р. Івано-Франківськ: Поліграфія «Зebra», 2023. 229 с. (2023): 75. <http://surl.li/pxvdr>
11. Косів Р. Церковне мистецтво риботицького осередку 1670-1760-х років: майстри, іконографія, художні особливості : дис. ... д-ра мистецтвознавства : 17.00.05. / Львівська національна академія мистецтв. Львів, 2019. 474 с.
12. Косів Р. Р. Ікона «Богородиці Замилування з Єсеєвим Древодом» кінця XVII ст. з церкви у Войнилові на Івано-Франківщині: мотиви та символіка іконографії. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. 2020. №2. С. 94-98.

13. Косів, Роксолана Романівна. "Творчість Стефана, маляра Пашецького (1730-ті роки): атрибуція й стилістична характеристика в контексті українського іконопису." (2020). <http://surl.li/pxuyy>
14. Креховецький Я. Богослов'я та духовність ікони. Львів: Свічадо, 2000. 184 с.
15. Крип'якевич І. Історія української культури / за загальною редакцією І.Крип'якевича. – 4-те вид., стереотип. К.: Либідь, 2002. 656с.
16. Лесів Т. Естетичний та соціальний вимір сучасного іконопису. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2019. Вип. 3. С. 377–381.
17. Лесів Т. Іконопис сьогодні: професор Роман Василик і кафедра сакрального мистецтва. Вісник Львівської національної академії мистецтв. Львів, 2019. Вип. 39. С. 53–72.
18. Лєпахін В. Ікона та канонічність / Пер. з рос. Т. Тимо. – Львів: Свічадо, 2001.- 288 с.
19. Лубський В.І. Релігієзнавство : Підручник. – К.: Академвидав, 2003. - 432 с.
20. Новікова К. На перехресті світу і духу. Короткий нарис про сакральний живопис України. – К.: Темпера, 2013.- 328 с. іл..
21. Овсійчук В.А. Класицизм і романтизм в українському мистецтві. – К.:Дніпро, 2001. – 444с.
22. Овсійчук В.А. Майстри українського барокко. Жовківський художній осередок. К. : Наукова думка, 1991. 400 с.
23. Овсійчук В. Нариси з історії українського мистецтва. Українське мистецтво XIV – першої половини XVII століття. К.: Мистецтво, 1985. 176 с.
24. Овсійчук В. Оповідь про ікону. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2000. – 297 с.
25. Овсійчук В. Українське малярство X – XVIII століть. Проблема кольору. Львів: Інститут народознавства НАН України, 1996. 480с.
26. Откович В.П. Народна течія в українському живопису XVII – XVIII століть/ АН УРСР. Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т.Рильського. Львівське відділення. Відп. Ред.М.І.Моздир.- К.: Наукова думка, 1990. 94 с.
27. Откович В. Українська ікона XIV – XVIII століття. Львів: Світло і Тінь, 1999. – 97 с.
28. Откович В. Українська народна ікона / Альбом. – Л.: Ліга-Прес; 2010.-100 с., іл.
29. Свенціцька В., Сидор О. Спадщина віків. Львів: Каменяр, 1990. – 72 с.

30. Свенціцька В. Світ очима народних майстрів. Українське народне малярство XIII – XX століть. К.: Мистецтво, 1991. 304 с.
31. Семчишин Гузнер О. Модест Сосенко (1875-1920): монографія. Львів : Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького, 2020. 468 с.
32. POLYVACH, Mariia. "ІКОНОПИС НА ТЕРЕНАХ РУСИ." АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГУМАНІТАРНИХ НАУК (2022): 202217. http://aphn-journal.in.ua/archive/55_2022/part_2/55-2_2022.pdf#page=17
33. Chumachenko, Olena. "ІКОНОПИС ЯК ОБРАЗОТВОРЧА СКЛАДОВА ОБРЯДОВО-РИТУАЛЬНОГО ENTERTAINMENT У КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ КИЇВСЬКОЇ РУСИ." Культура і сучасність 2 (2022): 141-145. <http://surl.li/pyprn>

Допоміжна

1. Микола Бідняк. Живопис, графіка. Книга-альбом. К. : Мистецтво, 2008. 608 с.
2. Станкевич М. Словник українського сакрального мистецтва / Михайло Станкевич, Софія Боньковська, Роман Василик, Людмила Герус, Ростислав Забашта; В.о. НАН України. Ін-т народознавства; Наук. ред. Михайло Станкевич. Львів : Ін-т народознавства НАН України, 2006. 288 с.
3. Степовик Д. Історія української ікони X – XX століть. К.:Либідь, 2008. 440с.
4. Український іконопис XII-XIX ст. з колекції НХМУ : Альбом / упоряд. Ю. Литвинець ; авт. ст. Л. Членова. - Хмельницький : Приватна фірма "Галерея"; К. : ТОВ "Артанія Нова";, 2005. - 256 с.: іл.

Інформаційні ресурси

1. Релігійно-Інформаційна Служба України https://risu.ua/about_us
2. Нариси з історії українського мистецтва <https://ukrartstory.com.ua/tekst-statti/ikonopis-chastina-2.html>